

Yüzleşmeye Cesaretiniz Var Mı?

Dersim, Maraş, Roboski...

Müjgan Halis

Roboski, Kürtaj ve "İstenmeyen Gebelik" Olarak Kürt Sorunu

Eda Bazencir

Şırnak İlinin Uludere İlçesinin Roboski Köyü

Yüksel Mutlu

46 Yıldır
Yüzleşilmeyen
Maraş Katliamı ve
Kadınlar

Gülizar Tuncer

19 Aralık Katliamını
Unutmadık,
Unutmayacağız!

Berfin Emektar

Feminist Tiyatro, Kadın
Oyunu ve Demokratik Kadın
Özgürlükçü Felsefe Üzerine
Bir Değerlendirme

İÇİNDEKİLER

- 1** **Roboski, Kürtaj ve “İstenmeyen Gebelik” Olarak Kürt Sorunu**
Müjgan Halis
- 5** **Şırnak İlinin Uludere İlçesinin Roboski Köyü**
Eda Bazencir
- 10** **46 Yıldır Yüzleşilmeyen Maraş Katliamı ve Kadınlar**
Yüksel Mutlu
- 13** **19 Aralık Katliamını Unutmadık, Unutmayacağız!**
Gülizar Tuncer
- 17** **Feminist Tiyatro, Kadın Oyunu ve Demokratik Kadın Özgürlükçü Felsefe Üzerine Bir Değerlendirme**
Berfin Emektar

Roboski, Kürtaj ve “İstenmeyen Gebelik” Olarak Kürt Sorunu

Müjgan Halis-22 Aralık 2024

Hatırlatmak babında değil ama tarihe bir kez daha yazılsın diye altını çizelim: Roboski bir kitle katliamıydı... 28 Aralık 2011’de 34 Kürt, vatandaşı olduğu devletin hava kuvvetlerinin bombardıman uçakları tarafından parçalanarak öldürüldü

“Başarısız boktan bir kış geçirdik / kanımız bile doğru dürüst akmadı / bir sürü çocuğu öldürdüler” (Turgut Uyar)

Aradan 13 sene, 156 ay, 676 hafta ve binlerce gün geçti. 28 Aralık 2011’de bu ülkenin ücra bir köyünde devletin sol omzundaki melek, elindeki deftere 34 çentik daha attı. Her çentik bir abiyi, bir kardeşi, bir çocuğu temsil ediyordu. Onlar, kendilerinden önceki otuz üçlere, kırklara, binlere karıştılar. Yüzlerce parça halinde. Savrulan bedenleri, toplanabildiği kadarıyla battaniyelere sarıldı. Yan yana dizildiler sırayla. Başlarında beklendi. Şifre buyurmuştu bir paşa. Emir büyük yerdendi ya; yatmışlardı, kanlı, upuzun.

Uludere dağları mıydı yattıkları yer yoksa Roboski dağları mı, bunu konuştuk. Operasyon muydu katliam mı, utanmadan bunu tartıştık. “Katil budur” diyemedi devlet. Aksine yatıp kalkıp Roboski -pardon- Uludere diyenlere diklendi kürsülerden. “Sadece siz orada bir hareket görüyorsunuz, zaten giyim-kuşam hemen hemen aynı” dedi dönemin başbakanı. Eklendi sonra: “Orada silahlı kuvvetler bu Ahmet midir, Mehmet mi bilemez ki.”

Roboski'den yaklaşık altı ay sonraydı. Takvimler 2012 yılının Mayıs ayının 26'sını gösteriyordu. Dönemin başbakanı bu kez de partisinin kadın kolları kongresinde "Yatıyorsunuz kalkıyorsunuz 'Uludere' diyorsunuz. Her kürtaj bir Uludere'dir" deyiverdi. Ve ardından "Anne karnında bir yavruyu öldürmenin doğumdan sonra öldürmeden ne farkı var soruyorum size?" diye sordu.

Arşivler bu sözleri tarihe geçirirken, bir yandan da Freud'un hatırlanması çok da absürt değildi. Freudyen bir yorumla "Uludere kürtajdır, Kürtler istenmeyen millettir" diye düşündü bu sözleri duyan çokça kişi. Öyle ya Uludere de Devlet Ana'nın yaptığı kürtajdı ve sonuçta Kürt sorunu da bir nevi 'istenmeyen gebelik' değil miydi?

Yazarken kendimi sansürlemekten kalbim sıkışıyor ama aradan yıllar da geçse yazmamak ayıp diyorum kendime. O mekânda, o dağın başında toplanan insan parçalarına, parçalanmış hayvanlara bakarken birçoğumuz gibi, Roboski adını ilk kez o gün duymuştum. 34 insan, 34 genç erkek/çocuğun yaş ortalamasını hesaplamıştım üşenmeden: 19,5.

Hatırlatmak babında değil ama tarihe bir kez daha yazılsın diye altını çizelim: Roboski bir kitle katliamıydı... 28 Aralık 2011'de 34 Kürt, vatandaşı olduğu devletin hava kuvvetlerinin bombardıman uçakları tarafından parçalanarak öldürüldü. Nasıl Dersim Soykırımı CHP'nin siyasal tarihinde kara bir sayfa olarak varlığını koruyorsa, Roboski Katliamı da siyasal İslamcılarının tarihine aynı karalılıkta geçti. "Operasyon kazası" dediler Roboski'ye. Ama 'kaza' iddiasına hiç kimse inanmadı. Tıpkı aynı bölgede askerlik yapan ve adının gizli tutulmasını isteyen bir asker gibi. Şunları anlattı:

"Bahsedilen yerde asteğmen olarak tim komutanı görevi ile yer aldım. Bölge sadece koruculuk ve kaçakçılık ile yaşayan bir bölge. O bölgede kimin kaçakçı olduğunu kimin katırlarla mal getirdiğini askeriye bilir. Çünkü yanında görev yapan korucunun akrabasıdır oradaki kaçakçılar. Aslında kaçakçı diye ayrı bir grup da yoktur, herkes dönem dönem bu işleri yapar oralarda. O grubu askerler çok rahat yakalayabilir ve getirdiklerine el koyabilirdi. O dönem jandarma hava saldırısı ile öldürülmeleri ayrı bir gizemdir. 2001 yılında 12 ay boyunca o dağlarda tim komutanı olarak operasyona çıktım. Herkes her şeyi bilirdi kimin ne getireceği ne zaman gideceğine, nasıl geleceğine kadar... Bir gariplik vardı, o zaman da fikrimi soran çevreme anlatmıştım. Devlet bu kadar ses çıkartmadan hepsini yakalar mallarına da el koyardı, Uludere'de o gün daha büyük görünmeyen bir hesaplaşma vardı."

Bu arada bırakın adil yargılanmayı, faillerin bulunmasını; başbakan grup toplantısında askerlere hassasiyetlerinden dolayı teşekkürler etti. Medya olayı görmezden gelip, katledilenleri terörist olarak yaftalayıp görevini layıkıyla ifa etti. Hatta haberi yayınlamak için

düğmeye basılmasını bekledi. Dönemin 'paralel polis ve yargısı' hükümetinin emirlerini yerine getirip, olayı örtbas etmenin incelikleriyle meşguldü. Ve tüm bu hukuksuzlukları yaparken az biraz olsun mahcubiyet bile yoktu devletin soğuk, muhafazakâr-dindar yüzünde. Ne vardı canım 34 kişi ölmüş, "neyse veririz parasını" diyen kafa daha da ileri giderek katliamı iç siyaset malzemesi yapma derdindeydi.

O gün de bugün de aradan bir 50 yıl geçse de büyük büyük sözler etmeye gerek yok. Ama hiçbir dilde karşılığı olmayan bir katliamı eyleyenler kadar, buna kederlenmeyi kendine zül addedenleri unutmak mümkün mü? "Ama onlar da kaçakçıymış" diyenleri... "Aralarında teröristler varmış" masalını uyduranları?

Neymiş efendim Roboski'de yaşanan "katliam değilmiş" çünkü devlet yanlış istihbarat ile bombalamış, "katliam değilmiş" çünkü öldürülen 34 kişi kaçakçılık yapıyormuş. Buna inandılar, hala inanıyorlar. Öyle ki; en kanlı, en haksız, faili gün gibi apaçık davalarda bile safi devletlerine zeval gelmesin diye, safi devletleri tazminata mahkûm olmasın diye ortalığı velveleye verdiler. Yaşananlara insani olarak üzülenleri bile aşağıladılar, yaftaladılar, ötekileştirdiler.

Bin yıllık "Qılaban"ı "Uludere" yaparak; "Roboski"yi "Gülyazı" yaparak bizi kendimize yabancılaştırmaya çalıştılar. Yetmezmiş gibi yargısız infazlara giriştiler, üstüne üstlük hiçbir şey olmamış gibi yeni yıl kutlamalarına dalıp, acımızı görmezden geldiler. "İyi oldu" diyenler de oldu, 34 gencin kurban edilmesini az bulanlar, daha beterini isteyenler, "katırlara üzüldüm" diyenler de.

Oysa asıl bölücüler katliamlara kılıf hazırlayan, sessiz kalan, destek veren, yanımızda durmayı beceremeyenlerdi. Belki kibir ve ukalalıklarıyla baş başa kaldıklarında anlayacaklar, neler kaybettiklerini. Maraş'ta, Çorum'da, Sivas'ta yaşananlar bundan farksız mıydı? Hala buralarda yaşananlara 'olaylar' demeyi tercih ederek; katliamları kendilerince hafifletmiyorlar mı?

Sanıyorlar ki, Türkiye geçmişiyle yüzleşirse çok vahim şeyler olacak. Kim bilir; 6-7 Eylül'ün üstü örtülmeseydi belki Maraş ve Çorum katliamları yaşanmazdı. Maraş ve Çorum ile yüzleşseydik, Sivas olmazdı. Sivas ile yüzleşseydik bugün haber bültenlerinde "Affedersiniz Alevi" sözleriyle muhatap olmazdık.

Mustafa Suphi ve Sabahattin Ali cinayetlerinin ardından doğru düzgün tahkikat yapılsaydı, belki Hrant Dink'i, Musa Anter'i kaybetmezdik.

Atatürk ve İsmet İnönü dönemi yansız şekilde ele alınsaydı, bilhassa 1940'lı yıllarda gazetecilerin ve gazetelerin başlarına gelenler irdelenseydi belki 1950'lerde Demokrat Parti gazeteleri kapatacak güce sahip olmayacaktı. Demokrat Parti'nin yaptıklarıyla hakkaniyetle yüzleşseydik belki bugün gazetecilerin tutuklanmasını, belediyelere kayyum atanmasını konuşmuyor olurduk.

Osmanlı'nın Balkanlarda uyguladığı politikayı devlet fetişizmine kapılmadan gerektiği gibi masaya yatırsaydık belki Ermeni Soykırımı olmazdı. Ermeni kıyımının üstünü kapatmak yerine gelecek kuşaklar için bu vahşetle yüzleşseydik belki Dersim olmazdı. Dersim'i yarım asır sümen altı edeceğimiz yerde tartışsaydık belki Kürt meselesi bu kadar cana mal olmazdı.

Her neyse... Lafa Turgut Uyar'la başladık, son sözleri de Cemil Meriç söylesin:

“düşüncenin her korkudan azad olduğu bir ülke / bir ülke ki insanları dimdik / dünya duvarlarla bölünmemiş / kelimeler gönlün derinliklerinden fıskırır / emek kemale uzatır kollarını / aklın ırmağı alışkanlıkların karanlık çölünde kuruyup gitmemiş / ne olurdu tanrım benim yurdum da böyle bir ülke olsa...”

Çok mu geç kaldık diye belki de Roboski'nin analarına sormak lazım...

Şırnak İlinin Uludere İlçesinin Roboski Köyü

Eda Bazencir-22 Aralık 2024

“Yasın en karası bugün unutmanın yüz karasıydı.”

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından çizilen suni sınırlarla ayrılan Kürdistan coğrafyasında, ayrılmaya çalışılan yalnızca sınırlar değil, toplumsal ilişkilerdi de. Yıllarca iki hat arasında kalmış Kürtlerin, parçalanmaya çalışılan toplumsal ilişkilerini korumakta ısrarcı olması, sınırlardaki hareketliliklerin birçok boyutuyla ele alınması gerektiğini ve bunun sadece bir kaçakçılık hikayesiyle açıklanamayacağını da ortaya koyar.

Nitekim, toplumsal hafızamızda yer edinen tellerin ardından yapılan bayramlaşma fotoğraflarını hatırlamak için uzak bir tarihe gitmemize gerek yok. Öyle ki Kürtlerin, hattın bu tarafından diğer tarafına geçip tarım arazilerini sürmesi dahi, Kürtlerin yaşadıkları coğrafyanın bölünmesine rağmen aidiyet ilişkilerinin devam ettiğinin bir göstergesidir aslında. Bu suni sınırlardaki mayınlı arazilerden kaynaklanan kayıplara rağmen ilişkiler sürdürüldü. Ahmed Arif'in deyişiyle 'sınırlara alışamadığımızdandır, eşkiyalığımız yok'

Hal böyleyken, Kürt halkının akrabalık ve aidiyet ilişkileri, sınırlar arasında doğal bir alışveriş ortamını da inşa etti. Bu ilişkilere bağlı olarak gelişen ticari faaliyetler ise devlet kontrolünden azade değildi. Bu topraklarda yaşayan insanların sınır ticaretiyle ekonomik geçimlerini sağladıkları devlet tarafından bilinmekteydi. Dolayısıyla sınırdaki kolluk güçlerinin bunu bilmemesi mümkün değildi. Ancak 28 Aralık 2011 tarihinde, bir sınır ili olan Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Roboski köyünde, "PKK'li bir grubun hava saldırısıyla vurulduğu" haberleriyle Roboski ismi hayatımıza girdi. Peki, Roboski köyünde o gece neler yaşanmıştı?

Uludere'nin Ortasu ve Gülyazı köylerinden ailelerin ticari faaliyetleri kapsamında katırlara yüklenmiş malları Türkiye tarafına geçirirken, "PKK'li bir grup sanılarak" havadan bombalanması sonucu 34 kişi hayatını kaybetmiş, bir kişi ise sağ kurtulmuştu. Bu 34 kişiden 17'si henüz on sekiz yaşını doldurmamış çocuklardı. Çoğunluğu aynı aileden olan bu kişiler, Türkiye sınırları içerisinde savaş uçakları tarafından parçalanarak katledilmişlerdi.

O gün sınıra giden ailelerin kendi imkânlarıyla çocuklarının parçalanmış bedenlerini katır sırtında taşıdıkları o fotoğraf, ülkenin hâlâ yüzleşmediği bir gerçeklik olarak orta yerde duruyor. Sürecin hukuki kronolojik sıralaması, 24 Şubat 2016 tarihinde verilen Anayasa Mahkemesi kararında detaylıca sunulmuş. (Kaynak: 24.02.2016 tarihli, 23/3/2016-29662 sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı)*_Bu karardan anlaşılacağı üzere, katliamın ardından Roboskili aileler tarafından hukuki bir süreç başlatılmıştı.

Otopsi süreçlerinde, parçalanmış hayvan ve insan etlerinin ayırt edilmeye çalışıldığı, otopsi süreçlerine dahil olan avukatlar tarafından basınla paylaşıldı. Hal böyle iken ailelerin bu katliamın faillerinin peşini bırakmaması tartışmasız bir haklı mücadele olmalıydı. Ancak, bu haklı mücadele, avukatların eksik evrak sunduğu gerekçesiyle çetrefilli bir hal aldı.

Peki, bu sürecin böylesine çetrefilli bir hale getirilmesi, bir özrün çözülmez bir skandala dönüşmesinden bağımsız düşünülebilir mi? Sunulan gerekçeler, gerçekten yeterli bir ret dayanağı oluşturuyor muydu? Vur emrinin kim tarafından verildiği henüz kamuoyu ile paylaşılamazken, dönemin genel kurmay başkanının olay anında bakanlar kurulu toplantısında bulunması, görüntülerin ABD ile ilişkilendirilmesi ABD'nin bunu çürüten bir tavır alması, Tayyip Erdoğan'ın Roboskili aileler ile görüşmesi, o dönem başbakan olan Ahmet Davutoğlu'nun bugün başka bir parti genel başkanlığında elini kolunu sallayarak yer alması ve siyasi bir rol devşirmeye çalışma hali, yargılanan askerlere ilişkin KYOK kararları, dönemin Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın, sürecin yeniden yargılamaya açılmasına ilişkin "FETÖ" vurgusu vs. vs. diye uzar gider olan bitenler...

Emri kim verdi bilmiyoruz fakat bildiğimiz bir gerçek var: Roboski Katliamı bir devlet katliamı olarak hala ortada duruyor. Ne yazık ki soruşturmalar istenen düzeyde yürütülmüyor. Ortak bir zemini bulmaktan ziyade, katliamın üstü kapatılmak isteniyor. Aradan geçen 13 yılın ardından, Roboski davasının hukuki olarak hangi aşamada olduğunun bir kez daha sorgulanması ve davanın yeniden gündeme alınması gerekiyor.

Bu dava, içinde birçok açıklanmayı bekleyen unsurun yanı sıra gizli kulisleri de barındırırken, resmi olarak ihmalî bulunan avukatlardan alınarak Kerem Altıparmak ve Erkan Şenses'e devredildi. Bu avukatlar tarafından 2023 yılında Anayasa Mahkemesi'ne 38 davacı adına yeniden başvuru yapıldı. Ancak Anayasa Mahkemesi, hâlâ kararı değerlendirmedir. Bunun yanı sıra, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'ne yapılan başvuru da değerlendirme aşamasında beklemektedir.

Sonuç olarak; Roboski dediğinde zihnimizde beliren o kareyi, 13 yıl sonra tekrar bir okumayla yorumlamak, toplumsal hafızamız açısından bir gereklilik sanırım. Zira “Unutursak kalbimiz kurusun” dediğimiz Roboski’yi unutturmamak adına...

Bu yazının başına geçtiğimde, aradan geçen bunca yıl sonra, ne yazık ki kendimde de etrafımdaki insanlarda da Roboski’nin o günkü acısına dair tazeliği bulamıyorum. Elbette acılar zamanla ilk günkü tazeliğini yitirir, fakat bizim yitirdiğimiz başka bir şeyler de yok mu? Şırnak’ta bulunduğum 2011 yılına dair zihnimdeki en canlı fotoğrafı hatırlamadan edemiyorum: Hastane morgundan ardı ardına çıkan tabutlar, kadınların yakılan ağıtları, erkeklerin yas tutma hâli ve çaresizlikleri... Köyden mezarlığa giden o yolda, insanlardan oluşan bir menderesin üzerine ip gibi sıralanmış tabutlar... Katırlarla taşınan cenazeler...Bu fotoğraflar, Kürt halkının kolektif bilinçaltına yerleşmiş görüntüler dizisi olarak, yıllar sonra kim bilir kimleri çağırarak? Beni bugün o tarihe çağırdığı gibi.

Roboski’de, mezarların başında siyaha bürünmüş kadınlar ve tüm köylüler, Kürtlere dair devletin gerçek yüzlerinden birini daha görmüştü. Yasın en karası, bugün unutmanın yüz karasıydı. O günden bugüne, hukuki süreçte birçok çaba sarf edilmiş olmasına rağmen, beklenen resmi özür hâlâ devlet makamlarından gelmedi. Kürtler olarak, bu özürle birlikte faillerin derhal yargılanmasının talep etmeli ve süreci kararlılıkla takip etmeliyiz.

* <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/11864>

46 Yıldır Yüzleşilmeyen Maraş Katliamı ve Kadınlar

Yüksel Mutlu-22 Aralık 2024

Katiller ellerindeki kana rağmen insan içine çıkmaya utanmayıp halen katlettiklerini tehditlere devam ederken, katliam mağdurlarının Maraş'ta her sene acılarını anması bile yasaklanır. Bu anlamda Alevi katliamları içerisinde Maraş Katliamı halen anması halka açık bir şekilde yapılamayan ve valilik tarafından her yıl yasak ilan edilen tek katliamdır

Maraş Katliamı, insanlık tarihine geçen en ağır kıyımlardan birisidir. Bu katliam Maraş'ta Çiçek Sineması'nın solcular tarafından bombalandığına dair yalan haberlerin yayılmasından sonra biri Alevi iki solcu öğretmenin katledilmesiyle başlar ve bir hafta boyunca devam eder. Sonrasında olaylar hızla gelişir. 1978 yılının 19-26 Aralık tarihleri arasında yaşananlar tarihe unutulmaz bir kara leke olarak geçmiştir. Önce Alevilerin evleri işaretlenir, faşist gruplar insanları sivil, masum, çocuk demeden türlü işkencelerden ve katliamdan geçirirler. IŞİD'in günümüzdeki katliamlarının tamamen benzeri yıllar önce Maraş'ta Aleviler üzerinde gerçekleşir.

Katliamı meşru göstermek ve halkı katliama motive edebilmek için "Kızılbaş kafirler namaz kılmaz, oruç tutmaz, hacca gitmezler. Namusları ve ganimetleri helal, bunları öldürenler cennete gider" yaygarası yapılmıştır. 22 Aralık 1978 tarihinde Bağlarbaşı imamı Mustafa Yıldız cuma hutbesinde vaaz verir ve şöyle der: "sadece oruç ve namazla hacı olunmaz, bir Alevi öldüren beş sefer hacca gitmiş gibi sevap kazanır. Bütün din kardeşlerimiz hükümete ve komünistlere, dinsizlere karşı ayaklanmalıdır. Çevremizde bulunan Alevi, Sünni imansızlar

temizlenmelidir.” Camiden çıkan topluluk, daha önceden işaretledikleri Alevilere ait evlere yönelerek en vahşi katliamları yapar. Evlerden dışarı çıksınlar diye evler ateşe verilir.

Bu örgütlü zulmün sonunda 111 kişinin hayatını kaybettiğini resmi rakamlarla açıkladılar. Fakat biliyoruz ki bu sayı çok daha fazladır. Binlercesi de yaralanmıştır. Alevilere ait evler, iş yerleri yağmalanmıştır. Maraş katliamından sonra hayatta kalabilen Aleviler önemli oranda şehri terk ederken yereldeki sermaye de yağmacıların lehine el değiştirmiştir.

Bir haftanın sonunda sıkıyönetim ilan edildi. Sanıkların yargılanması 1988 yılına kadar sürdü, mahkemelerin sonunda birçok fail beraat etti. Kalanlar hafif cezalarla atlattılar. Bu süreçte katliam mağdurlarının avukatlarından üç kişi faili meçhul cinayete kurban gitti.

Maraş katliamının dava süreci ise başlı başına ele alınması gereken bir skandallar silsilesidir. 804 sanıklı davada 29’u ölüm cezası, 7’si müebbet hapis cezası, 7’si 15-24 yıl, 259’u 5-10 yıl, 26’sı 1-5 yılları arasında hapis cezasına çarptırılmasına rağmen 1991 yılında çıkarılan ‘Terörle Mücadele Yasası’ nedeniyle katilliği tescillenenler dahil tüm sanıklar serbest bırakılmıştır.

Maraş Katliamı Davasında yargılanan 804 sanıktan 54’ü kadın. Bunlardan 36 kadın sanık yeterli delil bulunmadığından ya da tek tanığın ifadesi ile suçlandığından beraat etmiştir. Firari 68 sanıktan iki firari kadın sanık bulunup sorgulanmadığından davadan tefrik etmiştir. Dokuz kadın sanık hakkında 6 yıl ağır hapis, dört kadın sanık hakkında ise 2 yıl hapis ve 50 TL para cezası verilir. Bu nasıl bir nefret nasıl bir öfke ki, katliama katılanlar; konu komşu, aynı çeşmeden su içenler, lokmasını paylaşanlar, birbirine selam verenler nasıl oluyor da bu cinayetlere ortak oluyorlar akıl almaz bir şey ...

Maraş Katliamında yaşamını yitiren 111 kişiden 17’si kadın. Katledilenlerin büyük bir kısmı belediyenin Şeyh Adil Mezarlığı’na isimsiz olarak toplu gömülmüştür. Katledilen 17 kadının isimleri şöyledir: *Güllü Ergönül, Fatma Baz, Zeynep Aydoğan, Döndü Ünver, Zühre Ünver, Kezban Usta, Hatice Yılmaz, Gülsen Un, Hatice Görür, Gülsüm Akırmak, Zeynep Nergiz, Sebahat İşbilir, Elif Balta, Esmâ Suna, Fidan Suna, Fatma Bilmez ve Cennet Çimen.*

Bu katliamın özneleri arasında maalesef pek çok kadın da mevcuttur. Kimi sanık, kimi tanık, kimi mağdur kimi de katliam mağdurlarının koruyucusu, kalkanı olmuş kadınlardır. Katliam sırasında saldırganlara *“Aha bu ev de Alevi, sağ koymayın öldürün”* diyerek saldırgan gruba rehberlik yapan ya da saldırıya uğramış komşularının evini talan eden, saldırganlara evlerinden satır getiren, tenekelerle gaz taşıyan kadınları da görüyoruz. *“Öldürecekseviz ikimizi aynı anda öldürün”* diye kocasının üzerine atlayan, *“Beni öldürün ama çocuklarıma dokunmayın”* diye katillere yalvaran ancak hunharca katledilen kadınları da...

Maraş katliamı esnasında Ümmühan Doğan'ın eşine söylediği şu cümlesi aslında bize çok şeyi anlatıyor: *“Onların eline bırakma, beni sen öldür.”* Fatma Bilmez gibi evlatlarını canilerin eline vermemek için onlara sarılarak *“Beni öldürmeden çocuklarımı alamazsınız...”* deyip, kendisini siper ettiği oğulların üstünde çivili tahtaların darbeleriyle hunharca katledilen kadınları da...

Yazar Özcan Öğüt Pirha'ya verdiği röportajda Maraş katliamı ile ilgili şu sözleri söyler: *“Yobazlar bir kere layık gördüler mi size cehennemi, o iş asla ahirete kalmaz... Ki zaten o günler Maraş'ta yaşananlar bir cehennem provasından başka bir şey olamaz! Maraş'ta insanlık, merhamet ve vicdan gibi kavramlar üzerinde övgüye mazhar ne varsa çırılçıplak soyunup, âdemden bu yana sanki hiç yokmuşçasına susar! Yobazlar içlerindeki kin tohumlarını kusar! Artık solunacak bir nefesi kalmayan mazlumların bedeni zalimlerin gölgesine pular! Geriye kalanlar ise; sadece tarumar olan hayatların, son bulan umutların ve yitirilen canların ardından kopan ağıtlar ve kulaklarda çınlayan zılgıtlardır. Şanı kahraman, bahtı kara Maraş'ta, yüreklerden hiç çıkamayan o sessiz çığlıkların tüyler ürperten esintisi canlarda her dem diri kalmaya mahkûmdur...”*

Katliamdan sonra katilliği tescillenmesine rağmen dava sürecinden sonra tamamı saliverilen faşist caniler elini kolunu sallayarak şehirde yaşamaya devam ederler. Düne kadar arkadaşı, komşusu olanların bir anda celladına dönmesini sağlayan, sıradan insanları canileştiren ve yağmacı yapan zihniyetin sorumlusu kimdir? Bunları sorgulamadan bu memleket iflah olabilir mi

Ökkeş Kenger (Şendiller) gibi bu katliamın bir numaralı sanıkları dahil katliamda rol alan katillerin birçoğu devlette önemli makamlarla onurlandırılır. Katiller ellerindeki kana rağmen insan içine çıkmaya utanmayıp halen katlettiklerini tehditlere devam ederken, katliam mağdurlarının Maraş'ta her sene acılarını anması bile yasaklanır. Bu anlamda Alevi katliamları içerisinde Maraş Katliamı halen anması halka açık bir şekilde yapılamayan ve valilik tarafından her yıl yasak ilan edilen tek katliamdır. Gerekçesi ise katliamda olduğu gibi benzeri provokasyonların tekrarlanma riskidir... Çünkü artık tamamen muktedir olan katleden zihniyetin halen katletme potansiyeli olduğunun gayet bilincindedirler... Tabii bununla 12 Eylül askeri darbesinin hazırlandığını sonraki senaryoda anlamış olduk...

Bu katliamlarla yüzleşilmedikçe, demokratikleşmedikçe Dersim, Maraş, Roboski gibi katliamlar yaşanacaktır. Bugün Suriye'de Rojava'da hayata geçirilmeye çalışılan da budur. Güçlü bir mücadele vermezsek daha nice katliamların üstü örtülecek, muktedirler bizlere anmaları bile çok görecekler.

19 Aralık Katliamını Unutmadık, Unutmayacağız!

Gülizar Tuncer-22 Aralık 2024

Tufan”, “Bora”, “Atmaca” denilen müdahale planlarından da anlaşılıyordu ki MGK’da karar altına alınan bu operasyonun hazırlığı bir yıl önceden yapılmış ve adına “dost güçler” denilen asker, polis ve özel hareketçilerin, “düşman güçler” olarak tarif edilen mahpuslara karşı nasıl bir “savaş”a girişeceği ayrıntılarıyla planlanmıştı

19-22 Aralık 2000 tarihinde gerçekleşen cezaevi katliamları, Türkiye burjuvazisinin ve onun emrindeki devlet güçlerinin hapishanelerde gerçekleştirdiği en kanlı eylemlerden biri olarak tarihe geçti.

19 Aralık 2000 tarihinde, sabaha karşı siyasi mahpusların kaldığı 20 cezaevine eşzamanlı olarak düzenlenen merkezi operasyonlarda; binlerce asker, polis, bomba, mermi kullanılarak, helikopterlerle, iş makinalarıyla, duvarlar çatılar delinerek cezaevlerine girildi ve günlerce süren saldırı ve direnişin ardından, 30 mahpus yaşamını yitirdi, yüzlercesi yaralandı.

Şüphesiz ki bu saldırı, Türkiye’deki özel savaş aygıtlarının hapishanelere yönelik ilk saldırısı değildi. Katliamcı geleneğe sahip bu devlet mekanizması, daha önce de benzerlerini yaşadığımız cezaevi katliamlarını gerçekleştirmişti. Bunlardan özellikle Diyarbakır ve Ulucanlar cezaevi katliamları, 19 Aralık’ta yaşanacakların provası niteliğindedi.

Ama ilk kez, Türkiye’deki bütün siyasi mahpuslara yönelik olarak, böylesine merkezi ve geniş kapsamlı bir saldırı gerçekleştirilmiş, yaşamını yitiren insanların sayısı düşünüldüğünde de sonuçları itibarıyla bu kadar ağır bir tablo ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, 19 Aralık katliamı devlet açısından özel bir anlam taşımaktaydı, bu operasyonla Türkiye devrimci hareketinin toptan

imha ve tasfiyesi hedeflenmişti. Devletin muhalif güçlere, asıl olarak da örgütlü sol güçlere karşı ezme, yok etme amacı taşıyan bu saldırısı, aynı zamanda toplumu sindirme amaçlı bir hegemonya sağlama girişimiydi.

Bir şiddet mekanizması olarak örgütlenmiş olan devletin, kendi kontrolü altındaki, güvenliğinden ve yaşamından sorumlu olduğu insanlara karşı bu sınırsız ve ölçsüz güç gösterisi, basit bir saldırı niteliği taşımıyordu. Nitekim yıllar sonra dava dosyalarına gönderilen ve adına “Tufan”, “Bora”, “Atmaca” denilen müdahale planlarından da anlaşılıyordu ki MGK’da karar altına alınan bu operasyonun hazırlığı bir yıl önceden yapılmış ve adına “dost güçler” denilen asker, polis ve özel hareketçilerin, “düşman güçler” olarak tarif edilen mahpuslara karşı nasıl bir “savaş” a girişeceği ayrıntılarıyla planlanmıştı. Böylelikle devlet, siyasi mahpusları dört duvar arasına kapatmakla yetinmiyor; tam bir savaş terminolojisiyle hazırlanan müdahale planlarında açıkça ifade edildiği gibi “tereddütsüz ve misliyle mukabelede bulunmak” üzere, onlara ordusuyla, tankıyla, topuyla, tüfeğiyle savaş açıyordu.

Üstelik de utanmazca bir alaycılıkla, yaşanan bu vahşetin adına “Hayata Dönüş” operasyonu dediler. Koğuş sisteminden F Tipi Cezaevleri’ne geçişi protesto için başlatılan ölüm oruçlarına son vermek, hayat kurtarmak için yaptıklarını söylediler ve ölüm orucundakilerin de aralarında olduğu onlarca insanın hayatını kararttılar. Seyirlik bir gösteriymiş gibi canlı yayınlarda herkese izletilen, hepimizin tanıklık etmek zorunda kaldığı bu kanlı operasyonla ilgili sürekli yalan söylediler; mahpuslarla süren görüşmelerde çözüme yaklaşıldığını ifade ettikleri, F Tipi Cezaevleri’nin açılışını ertelediklerini anlattıkları günlerde operasyon kararı alınmış, askeri tatbikatlara başlanmıştı.

Dolayısıyla, 19 Aralık Katliamı, aynı zamanda psikolojik hareketin de başarılı biçimde yürütüldüğü operasyonlardan biriydi. Yalnızca askeri ve siyasi otoriteler değil, medya da üzerine düşen yükümlülüklerin gereğini yerine getirmek için azami gayret gösterdi. Günler öncesinden yapılan yayınlarda cezaevlerinin “terör yuvası” haline geldiği, örgütler tarafından işgal edildiği, cezaevlerine girilemediği biçimindeki çarpıtılmış, kirli haberlerle bu karanlık operasyona meşruiyet sağlandı. Toplumsal hafızaya kazınan bu vahşetle birlikte aynı zamanda bütün toplum terörize edilerek suskunluk, tepkisizlik de yaratılmaya çalışıldı.

Yaşanan katliamın ardından, bu zamana kadarki süreçte içeride ve dışarıda yaşanan bütün katliamlarda olduğu gibi siyasi ve askeri anlamda esas sorumlu konumdakilere; karar vericilerden, bu kanlı operasyonun planlamasında ve icrasında görev alanlara kadar kimseye dava açılmadı. Yine diğer bütün katliam dosyalarında görüldüğü gibi önce mağdur-müdahil

konumdaki mahpuslar hakkında 'isyan', 'mala zarar' gibi suçlamalarla davalar açıldı. Yıllar sonra askerler ve infaz koruma memurları hakkında açılan göstermelik davalar ise beklendiği gibi zamanaşımından düşürüldü, asıl sorumlular ise bırakalım yargılanmayı, terfi ettirildiler, ödüllendirildiler.

Bugün itibarıyla, devam etmekte olan tek dava dosyası olan ve 12 mahpusun öldüğü, onlarcasının ağır biçimde yaralandığı Bayrampaşa Cezaevi davası ise ancak 10 yıl sonra açılabilir. Operasyonun müdahale ekibinde yer alan ve yaşanan katliamın doğrudan failleri konumunda olan JÖAK komandolarının isim ve adreslerinin yıllarca gizlendiği, hakkında suç duyurusunda bulunulan komutanlar ve siyasi sorumlular yerine, yalnızca 39 er hakkında açılan bu davanın iddianamesinde, mahpuslar isyan eden 'suçlu' konumdaki kişiler olarak gösterilirken, adam öldürme ve yaralama suçundan yargılanacak erlere 'kanunun hükmünü yerine getirdikleri' ve 'meşru müdafaada buldukları' gerekçesiyle ceza verilemeyeceği yazılmıştır. Sonraki yıllarda bazı komutanlar davaya dahil edilmişlerse de zoraki biçimde açılan bu davaların ne kadar göstermelik olduğu bir yana, daha başlangıçta "cezasızlık" öngörülmüş olması nedeniyle, yargılama sonucundan bir şey çıkmayacağı bugünden bellidir.

Buna rağmen, büyük bir gayretkeşlikle operasyonla ilgili tüm delilleri yok etmeye, karartmaya çalıştılar; operasyon sonrası fail konumundaki askerler tarafından temizlenip deliller karartıldıktan sonra cezaevlerini gazetecilere açtılar, ölen mahpuslara ait giysilerin kaybedildiği, balistik incelemelerin yapılmadığı, daha da önemlisi kadınların yanarak kömürleşmelerine, sağ kalanların vücutlarının erimesine neden olan kimyasalların niteliğinin dahi araştırılmadığı yargılamalar halen sürüyor. Operasyon emrini verenlerin bugüne kadar anlattığı biçimde, yıllardır cezaevlerine girilemediği, aramaların yapılmadığı, içerdekilerin isyan halinde bulunduğu, ateşli silah kullandıkları, askerlere saldırdıkları biçimindeki sözlerin gerçeği yansıtmadığı; son günlere kadar içeri girilip aramalar yapıldığını gösteren tutanaklar, içeriden dışarıya asla ateş edilmediği tüm atışların dışarıdan içeriye yapıldığını ortaya koyan resmi bilirkişi raporları, içeriye atılan gazların öldürücü mahiyette olduğu, insanların bulunduğu kapalı mekanlara atılmaması gerektiğine ilişkin tutanakları, tanık anlatımları, otopsi raporları ve diğer belgelerle ortaya konulmuş olmasına rağmen yalanlarına devam ediyorlar, göstermelik yargılamaları sürdürüyorlar.

Bütün bu yaşananlar göstermektedir ki siyasi iktidarın emrindeki şiddet aygıtları olarak görev yapan mahkemelerin vereceği kararlar, ancak katliamın sorumlularını aklamaya yönelik olacaktır. Onların vereceği kararlar ne olursa olsun, katliamcı devlet geleneğinin en vahşi

örneklerinden biri olarak hafızalarımıza kazınan 19 Aralık Katliamı, aynı zamanda büyük direnişlerin de unutulmaz bir örneği olarak tarihe geçecektir.

Feminist Tiyatro, Kadın Oyunu ve Demokratik Kadın Özgürlükçü Felsefe Üzerine Bir Değerlendirme

Berfin Emektar-22 Aralık 2024

2000'de kurulan Tiyatro Boyalı Kuş, 20. yılını "Kendine Ait Bir Oda" ve "Komedyâ 2020" adlı oyunları ile kutluyor (Gizem Kozanođlu)

Kadınların sadece hikayelerde yer alması yeterli değildir; hikayelerinin toplumsal normları sorgulayan ve özgürlük alanları açan bir bakış açısıyla işlenmesi de gereklidir. Bu anlayış, tiyatroyu yalnızca bir eğlence aracı olmaktan çıkararak toplumsal dönüşüm için etkili bir alan haline getirir

Tiyatro, tarih boyunca toplumsal meseleleri tartışmak ve dönüştürmek için güçlü bir araç olmuştur. Ancak kadın emeğinin ve kadınların tiyatrodaki temsili uzun süre ihmal edilmiştir. Erkek egemen yapılar tarafından şekillendirilen tiyatro sahnesinde kadınlar genellikle yan karakterler olarak görülmüş ya da klişe rollere hapsedilmiştir. Feminist tiyatro ve "kadın oyunu" kavramları bu duruma eleştirel bir yaklaşım getirirken, üçüncü bir perspektif olarak demokratik kadın özgürlükçü felsefe de tiyatrodaki kadın emeğini daha geniş bir çerçevede ele alma imkanı sunar.

2000'de kurulan Tiyatro Boyalı Kuş, 20. yılını "Kendine Ait Bir Oda" ve "Komedyâ 2020" adlı oyunları ile kutluyor (Gizem Kozanođlu)

Bu üç yaklaşım arasındaki farkları anlamak, kadın emeğini adil bir şekilde değerlendirmek ve temsiliyeti daha hakkaniyetli bir zemine oturtmak açısından kritik öneme sahiptir.

Feminist Tiyatro: Sanatı Mücadeleye Dönüştürmek

Feminist tiyatro, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen ve kadınların toplumdaki yerini sorgulayan bir tiyatro biçimidir. Kadınların hikayelerini sahneye taşıyan feminist tiyatro, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini eleştirir ve bu meseleleri dönüştürmek amacıyla seyirciyi bilinçlendirmeyi hedefler. Kadın bakış açısının yaratıcı sürecin her aşamasında etkin bir şekilde var olmasını savunan feminist tiyatro, geleneksel cinsiyet rollerine meydan okur ve patriarkal değerlerin altındaki toplumsal dinamikleri sorgular.

Bu tiyatro biçimi, kadın karakterlerin derinlemesine ve çok boyutlu ele alınmasını sağlar. Kadınlar, yalnızca mağdur ya da kahraman olarak değil, karmaşık ve insani yönleriyle sahnede yer alır. Feminist tiyatro, toplumsal dönüşümü hedefleyen eleştirel bir duruşa sahiptir ve sanatı bir direnç aracı olarak kullanır.

Kadın Oyunu: Kadın Hikayelerinin Sahneye Taşınması

Kadın oyunu, feminist tiyatrodan farklı olarak daha geniş bir anlam taşır ve her zaman eleştirel ya da dönüştürücü bir içeriğe sahip olmayabilir. Kadın oyunlarında, ana karakterlerin kadın olması veya hikayelerin kadınlara odaklanması temel alınır. Ancak bu, kadınların toplumsal rollerinin sorgulanması anlamına gelmez.

Kadın oyunları, toplumun kadına biçtiği geleneksel rollerin pekiştirilmesi gibi bir risk taşır. Örneğin, kadınların yalnızca fedakar anne, eş ya da mağdur figürler olarak resmedildiği oyunlar, kadınların sahnedeki görünürlüğü artırır da feminist tiyatro kadar eleştirel bir işlev görmez. Dolayısıyla, kadın oyunu kavramı, kadın hikayelerini görünür kılarken eleştirel bir derinlik taşımaz.

Demokratik Kadın Özgürlükçü Felsefe: Üçüncü Bir Yol

Feminist tiyatro ve kadın oyunlarının ötesinde, demokratik kadın özgürlükçü felsefe, kadın emeğini yalnızca cinsiyet eşitliği ekseninde değil, aynı zamanda toplumsal adalet, ekolojik denge ve kolektif dayanışma perspektifinden ele alır. Bu yaklaşım, kadınların özgürleşmesini bireysel bir mesele olarak görmekten ziyade, toplumsal yapıların bütüncül bir dönüşümüne bağlar.

Bu felsefe, tiyatrodaki kadın hikayelerinin ele alınışını da dönüştürerek, kadınların sadece patriarkal yapılarla değil; kapitalizm, militarizm, çevresel krizler ve ırkçılık gibi diğer baskıcı sistemlerle mücadelesini de sahneye taşır. Demokratik kadın özgürlükçü tiyatro anlayışı;

- Kolektif Üretim: Kadınların yaratıcı süreçlerde kolektif olarak yer almasını teşvik eder.
- Çoklu Kimlikler: Kadınların yalnızca cinsiyet eksenli değil, sınıf, etnik kimlik ve ekolojik hassasiyetler bağlamında da temsil edilmesini önemser.
- Toplumsal Dönüşüm: Sanatı, bireysel hikayelerden öte toplumsal değişim için bir araç olarak kullanır.

Bu perspektifte kadın karakterler, toplumsal rollerini sorgularken aynı zamanda yeni özgürlük alanları inşa eden figürler olarak resmedilir. Demokratik kadın özgürlükçü felsefe, feminist tiyatronun eleştirel duruşunu genişleterek tiyatroyu farklı toplumsal mücadelelerin kesişim noktasında bir direnç alanına dönüştürür.

Bu Üç Yaklaşımın Ortak ve Farklı Yönleri

1. Feminist Tiyatro: Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini eleştiren ve kadınların yaratıcı süreçlerde etkin olmasını savunan devrimci bir duruş sergiler.
2. Kadın Oyunu: Kadın hikayelerinin sahneye taşınmasını sağlar, ancak eleştirel ya da dönüştürücü bir bakış açısını her zaman barındırmaz.
3. Demokratik Kadın Özgürlükçü Felsefe: Kadınların özgürleşmesini toplumsal yapının tüm katmanlarının dönüşümüyle ilişkilendiren, kapsayıcı bir yaklaşım sunar.

Bu üç yaklaşım arasında, özellikle feminist tiyatro ile demokratik kadın özgürlükçü felsefenin, tiyatroyu bir mücadele alanı olarak gördüğü söylenebilir. Ancak demokratik kadın özgürlükçü felsefe, kadın hikayelerini ekolojik, sınıfsal ve kültürel bağlamlarda da ele alarak daha bütüncül bir çerçeve çizer.

Tiyatroda Kadın Emeğinin Adil Temsiliyeti

Kadın emeğinin tiyatrodaki değeri, sadece kadınların sahnede görünmesiyle değil, onların yaratıcı süreçlerin her aşamasında aktif olarak yer almasıyla ölçülmelidir. Feminist tiyatro, kadınların hikayelerini toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sorgulayan bir perspektifle sahneye taşırken; demokratik kadın özgürlükçü felsefe bu hikayeleri daha geniş bir toplumsal bağlamda ele alarak farklı mücadele alanlarını bir araya getirir.

Kadınların sadece hikayelerde yer alması yeterli değildir; hikayelerinin toplumsal normları sorgulayan ve özgürlük alanları açan bir bakış açısıyla işlenmesi de gereklidir. Bu anlayış,

tiyatroyu yalnızca bir eğlence aracı olmaktan çıkararak toplumsal dönüşüm için etkili bir alan haline getirir.

Sonuç

Feminist tiyatro, kadın oyunu ve demokratik kadın özgürlükçü felsefe arasındaki farkları doğru anlamak, tiyatroda kadın emeğinin hakkaniyetli değerlendirilmesi için kritik öneme sahiptir.

Demokratik kadın özgürlükçü felsefe, kadınların özgürleşmesini bütüncül bir toplumsal dönüşümle ilişkilendirerek tiyatroya yeni bir bakış açısı kazandırır.

Bu üç yaklaşımın bir arada ele alınması, tiyatroda kadın emeğinin daha adil bir zemine oturtulmasına ve kadın temsiliyetinin derinleşmesine katkı sağlayacaktır. Feminist tiyatronun eleştirel duruşu ve demokratik kadın özgürlükçü felsefenin kapsayıcı bakışı, tiyatro sahnesinde kadınların yalnızca görünür değil; dönüştürücü bir güç haline gelmesini mümkün kılabilir.